

P O L S K I
FADN

SYSTEM ZBIERANIA I WYKORZYSTYWANIA
DANYCH RACHUNKOWYCH Z GOSPODARSTW ROLNYCH

Wskaźniki zmian kosztów bezpośrednich i cen podstawowych produktów rolnych w warunkach 2004 roku

Dr inż. Aldona Skarżyńska
Mgr inż. Izabela Ziętek
Mgr inż. Irena Augustyńska-Grzymek
Mgr inż. Beata Spętana

Sytuacja w 2004 roku – ceny środków produkcji i ceny produktów rolnych

Relacje cen produktów rolnych do cen środków produkcji mają zasadniczy wpływ na poziom dochodów uzyskiwanych z produkcji rolnej.

W 2003 roku – w porównaniu do 2002 roku – ceny produktów rolnych, sprzedawanych przez gospodarstwa indywidualne spadły średnio o 0,5%, natomiast ceny towarów i usług zakupywanych przez rolników na cele produkcyjne, inwestycyjne i konsumpcyjne wzrosły w tym okresie średnio o 2,1%. Przy czym o ile ceny artykułów konsumpcyjnych zmieniły się nieznacznie (wzrost o 0,5%), to wzrost cen zakupywanych towarów na potrzeby bieżącej produkcji rolniczej i na cele inwestycyjne był większy (odpowiednio o 2,2% i o 1,9%). W rezultacie wskaźnik relacji cen („nożyce cen”) wyniósł 97,5%; chociaż wyższy niż przed rokiem, w trzecim z kolei roku był niekorzystny dla rolnictwa i ukształtował się na poziomie 2001 roku (w 2001 roku – 97,5%, w 2002 roku – 90,9%)¹.

W 2003 roku tempo wzrostu cen środków produkcji było w zasadzie niższe niż w latach poprzednich. Wzrost cen towarów zakupowanych przez rolników spowodowany był głównie wzrostem cen paliw – o 5,0%, maszyn i narzędzi rolniczych – o 2,7%, pasz – o 2,6%, nawozów azotowych – o 1,5%, nawozów wapniowych – o 1,4%. Z grupy towarów zakupywanych przez rolników odnotowano tylko spadek cen zwierząt hodowlanych i ptactwa – o 1,5% i cen środków ochrony roślin – o 0,6%.

W 2003 roku rolnicy musieli więcej sprzedawać produktów rolnych, głównie pszenicy, żyta, żywca wieprzowego oraz mleka, aby zakupić niektóre środki do produkcji rolnej, w tym zwłaszcza maszyny rolnicze i paliwo.

W 2004 roku odnotowano znaczny wzrost cen materiału siewnego zbóż (pszenicy jarej – o 19,7%, żyta – o 20,3%, jęczmienia jarego – o 18,0%, gryki – o 21,2%), rzepaku (o 11,7%) i ziemniaków (jadalnych – o 10,7%) – tabela 1. W następstwie tej sytuacji pod zbiory 2004 roku, według wstępnych danych GUS², rolnicy kupili o 4,6% mniej kwalifikowanych nasion zbóż niż w roku ubiegłym. Wśród zbóż przede wszystkim zmalała sprzedaż kwalifikowanych nasion jęczmienia – o 8,4%, owsa – o 6,5%, żyta – o 2,4% i pszenicy – o 4,5%. Niewielki wzrost – o 0,6% odnotowano jedynie w sprzedaży

¹ Rolnictwo w 2003 r. GUS, Warszawa, czerwiec 2004 .

² Rolnictwo w I półroczu 2004 r. GUS, Warszawa, październik 2004.

kwalifikowanych nasion pszenżyta. Sadzeniaków ziemniaka sprzedano o około 14% mniej niż przed rokiem.

Szacuje się, że w 2004 roku spośród innych towarów zużywanych w procesie produkcji rolniczej ceny nawozów azotowych były wyższe o 17,5%, fosforowych – o 1,8%, potasowych – o 12,6%, wieloskładnikowych – o 2,7%, nawozów wapniowych – o 10,1%, natomiast ceny środków ochrony roślin pozostały na poziomie zbliżonym do roku poprzedniego (spadek o 0,1%) – tabela 1.

Zużycie nawozów mineralnych i chemicznych (NPK) pod zbiory 2004 roku było o 7,3% wyższe niż w roku gospodarczym 2002/03; w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych było wyższe od ubiegłorocznego o 5,7 kg (99,3 kg, wobec 93,6 kg przed rokiem). Nawozów azotowych zużyto 54,8 kg na 1 ha użytków rolnych (o 6,4% więcej niż przed rokiem), potasowych 24,8 kg (o 6,1% więcej) i fosforowych 19,7 kg (o 5,4% więcej).

Zużycie nawozów wapniowych (CaO) pod zbiory 2004 roku było niższe o 5,8% niż pod zbiory 2003 roku, co w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych oznacza zmniejszenie nawożenia z 94,6 kg do 93,5 kg.

W przypadku produkcji zwierzęcej, rosnąca w 2004 roku opłacalność tuczu trzody chlewnej wpłynęła na wzrost cen prosiąt. W okresie I-X 2004 roku, w porównaniu do 2003 roku, cena prosiąt w obrocie targowiskowym była wyższa o 24,7%. Przy rosnących cenach mleka, ceny krów dojnych i jałówek 1-letnich wykazywały również tendencję wzrostową; w okresie I-X 2004 roku w obrocie targowiskowym były wyższe odpowiednio o 8,4% i 9,5%.

W roku 2004, z grupy towarów zakupywanych przez rolników dla produkcji zwierzęcej, odnotowano między innymi wzrost cen (tabela 2):

- koncentratów – od 11,8% do 14,5%,
- mieszanek przemysłowych – od 14,1% do 16,4%,
- zboża paszowego – o 19,5%,
- otrąb – o 21,6%,
- siana – o 10,5%,
- usług weterynaryjnych – o 3,4%.

Na rynku produktów rolnych w I półroczu 2004 roku średnie ceny większości podstawowych produktów roślinnych i zwierzęcych wykazywały tendencję rosnącą i były znacznie wyższe niż przed rokiem.

Po niskich ubiegłorocznych zbiorach zbóż utrzymujący się od września ubiegłego roku wzrost cen ziarna zahamowany został na przednówku. Średnio w I półroczu 2004 roku w skupie za pszenicę płacono 68,87 zł/dt, a za żyto 50,79 zł/dt, tj. więcej odpowiednio o 45,8% i o 33,3% niż w I półroczu 2003 roku. Ceny targowiskowe pszenicy (64,74 zł/dt) i żyta (48,63 zł/dt) były nieco niższe niż w skupie i o około 26% wyższe niż przed rokiem³.

W II połowie 2004 roku bardzo dobre zbiory i nadwyżka podaży nad popytem stwarzać będzie presję w kierunku spadku krajowych cen zbóż. Podobne skutki cenowe powodować może również przejście unijnego systemu interwencji i cenowej regulacji na rynku zbożowym.

Od 1 maja 2004 roku obowiązuje w Polsce **unijny system interwencji na rynku zbóż**. Podtrzymywane będą ceny pszenicy, jęczmienia i kukurydzy, nie będzie natomiast interwencji na rynku żyta. Na okres od 1 listopada bieżącego roku do 31 maja roku następnego przesunięte są terminy prowadzenia interwencyjnego skupu tych gatunków zbóż. W skupie obowiązuje jednolita cena interwencyjna w wysokości 101,31 euro, powiększana co miesiąc o 46 eurocentów. Wraz z wdrożeniem unijnego systemu interwencji sezonowe zmiany cen zbóż wystąpią również w Polsce.

W okresie od lipca do końca października 2004 roku rynkowe ceny wszystkich gatunków zbóż będą oscylowały poniżej ceny interwencyjnej i będą niższe od cen rynkowych w dalszych miesiącach sezonu. W okresie od 1 listopada 2004 roku do 31 maja 2005 roku dolnym przedziałem wyznaczającym poziom ceny płaconej producentom za pszenicę, jęczmień i kukurydzę stanie się jednakowa dla tych gatunków zbóż cena interwencyjna. Ponad poziom ceny interwencyjnej należy z pewnością oczekiwać wzrostu rynkowych cen pszenicy⁴.

Szacuje się, że w 2004 roku średnia **cena sprzedaży pszenicy będzie wynosiła 47,0 zł/dt**, i o 3,3% przewyższy jej poziom z 2003 roku. Natomiast średnia **cena żyta wyniesie 34,5 zł/dt** i będzie o 2,4% niższa w porównaniu do 2003 roku – tabela 3.

Oddziaływanie Wspólnej Polityki Rolnej jest bardzo wyraźne również na innych rynkach, np. na rynku cukru. W 2004 roku polskim plantatorom buraków cukrowych przysługują analogiczne minimalne ceny skupu, jak plantatorom z dotychczasowych

³ Patrz odnośnik 2.

⁴ Rynek zbóż nr 26. MRiRW, ARR, IERiGŻ. Warszawa 2004.

15 krajów UE, czyli 46,72 EUR/t buraków – do produkcji cukru kwoty A i 32,42 EUR/t buraków – do produkcji cukru kwoty B. Ostateczna cena buraków B ustalona zostanie dopiero po określeniu wysokości opłat niezbędnych na sfinansowanie dopłat do eksportu cukru i dopłat do cukru wykorzystanego w przemyśle chemicznym.

Powyższe ceny dotyczą buraków cukrowych o jakości standardowej, o zawartości 16% cukru. Jeżeli zawartość ta osiągnie poziom przeciętny z ostatnich dwóch kampanii, tj. 17,20%, wówczas za 1 tonę buraków A przysługiwać będzie cena minimalna 51,74 euro. Dla rozliczeń producentów cukru z polskimi plantatorami Komisja Europejska ustali kurs wymiany euro na PLN. Jeżeli kurs ten osiągnie, np. 4,70 zł/euro, wówczas wyżej podana cena minimalna buraków A o zawartości 17,20% cukru będzie wynosiła około 243 zł/t; tzn. że będzie prawie dwukrotnie wyższa od płaconej rok wcześniej⁵.

W I półroczu 2004 roku średnie ceny większości produktów pochodzenia zwierzęcego, kształtowały się znacznie powyżej poziomu sprzed roku. Wzrost cen żywca wieprzowego początkowo nastąpił w wyniku działań interwencyjnych realizowanych przez Agencję Rynku Rolnego, a w II kwartale – w rezultacie zmniejszającej się podaży. Średnie ceny 1 kg żywca wieprzowego w I półroczu bieżącego roku w skupie i na targowiskach były wyższe niż w analogicznym okresie roku ubiegłego, odpowiednio o 23,6% i 18,2%.

Natomiast średnia ceny 1 kg żywca wieprzowego w okresie I-X 2004 roku – w relacji do 2003 roku – w skupie była wyższa o 27,0%, a na targowiskach – o 23,7%.

Wyniki badania pogłowia trzody chlewnej wskazują na utrzymywanie się spadkowych tendencji w liczebności stada. W lipcu 2004 r. pogłowie trzody chlewnej było o 8,7% niższe niż przed rokiem (w tym pogłowie loch na chów spadło o 6,9%); podczas gdy w lipcu 2003 roku spadek ten wyniósł – 0,5%, w listopadzie 2003 r. – 2,9%, a w marcu 2004 r. – 7,6%. Na aktualną sytuację w chowie trzody chlewnej miały wpływ niekorzystne uwarunkowania ekonomiczne zarejestrowane w 2003 roku, tzn. niskie ceny żywca wieprzowego przy stosunkowo wysokich cenach ziemiopłodów paszowych oraz sytuacja w I kwartale 2004 roku, kiedy wzrost cen żywca wieprzowego nie przełożył się na oczekiwaną przez rolników poprawę opłacalności tuczu trzody chlewnej, ponieważ znacznie silniej w tym okresie wzrosły ceny ziemiopłodów paszowych (zwłaszcza zbóż).

⁵ Rynek Cukru nr 26. MRiRW, ARR, IERiGŻ. Warszawa 2004.

Ceny żywca wołowego w I półroczu 2004 r. wykazywały także tendencję wzrostową, przy czym w II kwartale, przy skupie mniejszym od ubiegłorocznego i zwiększonym popycie obserwowano znaczne przyspieszenie ich dynamiki. W okresie I-VI 2004 r. średnia cena bydła rzeźnego w skupie była wyższa niż przed rokiem o 16,0%, a na targowiskach o 7,7%.

W okresie I-X 2004 roku – w odniesieniu do 2003 roku – średnie ceny bydła rzeźnego w skupie i na targowiskach były wyższe odpowiednio o 29,6% i 19,5%.

W 2004 roku przy zwiększonych dostawach mleka do skupu utrzymuje się również tendencja wzrostowa ceny mleka. W I półroczu skup mleka był o 5,3% większy niż w analogicznym okresie ubiegłego roku, a jego średnia cena wzrosła o 14,0%, natomiast w okresie I-X 2004 – w relacji do 2003 roku – była wyższa o 18,2%.

W I półroczu 2004 roku, relacje cen środków produkcji dla rolnictwa do cen skupu produktów rolnych były na ogół korzystniejsze niż w 2003 roku. Przy cenach zbytu podstawowych produktów rolnych, utrzymujących się na wysokim poziomie, rolnicy w celu pokrycia kosztów związanych z zakupem środków produkcji musieli sprzedać w I kwartale 2004 roku mniej zbóż, a w II kwartale – mniej żywca wieprzowego i wołowego w porównaniu do 2003 roku.

ANEKS TABELARYCZNY

Tabela 1

Wskaźniki zmian cen towarów, tj. składników kosztów bezpośrednich produkcji roślinnej w warunkach I-VII 2004 roku w relacji do 2003 roku ^b

Lp.	Wyszczególnienie	Jednostka miary	Cena		Wskaźniki zmian cen I-VII 2004 / 2003
			2003	I-VII 2004	
1	2	3	4	5	6
	MATERIAŁ SIEWNY				
1	Pszenica jara	100 kg	98,98	118,49	1,197
2	Żyto	100 kg	40,46	48,69	1,203
3	Jęczmień jary	100 kg	91,75	108,24	1,180
4	Pszennyto	100 kg	69,72	83,59	1,199
5	Mieszanka zbożowa	100 kg	84,83	101,95	1,202
6	Owies	100 kg	77,90	95,66	1,228
7	Zboża Średnio	100 kg	77,15	92,19	1,195
8	Gryka	100 kg	188,52	228,45	1,212
9	Rzepak	100 kg	1 986,22	2 218,28	1,117
10	Kukurydza	100 kg	995,00	1 040,00	1,045
11	Ziemniaki jadalne	100 kg	70,08	77,55	1,107
12	Buraki cukrowe	1 jed. siew.	397,50	393,53	0,990
13	Buraki pastewne	100 kg	1 404,41	1 448,13	1,031
14	Trawy	100 kg	907,00	968,00	1,067
15	Koniczyna	100 kg	994,61	1 068,47	1,074
16	Seradala	100 kg	706,70	778,92	1,102
17	Łubin pastewny wąskolistny	100 kg	271,10	221,63	0,818
	NAWOZY MINERALNE				
18	Mocznik 46%	100 kg	71,48	83,28	1,165
19	Saletrzak 28%	100 kg	54,68	63,64	1,164
20	Saletra Amonowa 33-34%	100kg	57,56	68,92	1,197
21	Średnio nawozy azotowe				1,175
22	Superfosfat granulowany potrójny (46%)	100kg	91,48	91,88	1,004
23	Superfosfat granulowany (19%)	100 kg	52,16	53,80	1,031
24	Średnio nawozy fosforowe				1,018
25	Sól potasowa 57%	100 kg	58,96	66,36	1,126

Lp.	Wyszczególnienie	Jednostka miary	Cena		Wskaźniki zmian cen I-VII 2004 / 2003
			2003	I-VII 2004	
1	2	3	4	5	6
26	Polifoska	100 kg	98,72	100,24	1,015
27	Fosforan amonu	100 kg	101,60	106,28	1,046
28	Polimag granulowany	100 kg	76,16	77,64	1,019
29	<i>Średnio wieloskładnikowe</i>				<i>1,027</i>
30	Nawóz węglanowy, wapniowo-magnezowy 45%	100 kg	38,12	38,51	1,010
31	Nawóz wapniowy, tlenkowy 60%	100 kg	34,92	41,60	1,191
32	<i>Średnio nawozy wapniowe</i>				<i>1,101</i>
	NAWOZY ORGANICZNE				
33	Obornik		13,17	15,09	1,146
34	ŚRODKI OCHRONY ROŚLIN, średnio				0,990
	UBEZPIECZENIE PRODUKCJI ROŚLINNEJ				
35	Roczna stopa % ubezpieczenia 1 dt lnu ⁶	PLN	4,06	3,67	0,904
36	Roczna stopa % ubezpieczenia 1 dt tytoniu ⁶	PLN	9,30	8,73	0,939
37	Roczna stopa % ubezpieczenia 1 dt pszenicy ⁶	PLN	3,06	2,79	0,912
38	Roczna stopa % ubezpieczenia 1 dt rzepaku ⁶	PLN	4,29	3,87	0,902
39	Roczna stopa % ubezpieczenia 1 dt buraków cukrowych ⁶	PLN	3,11	2,72	0,875
Składniki kosztów, które mogą oddziaływać na poziom kosztów specjalistycznych produkcji roślinnej					
40	Energia elektryczna	100 kWh	40,13	40,90	1,019
41	Koks	1 t	547,62	699,32	1,277
42	Benzyna uniwersalna U-95	1 l	3,37	3,71	1,101
43	Benzyna bezołowiowa 95-oktanowa	1 l	3,37	3,71	1,101
44	Olej napędowy, letni	1 l	2,83	3,13	1,106
45	Olej napędowy, zimowy	1 l	2,89	2,96	1,024
46	Olej napędowy, przejściowy	1 l	2,92	3,08	1,055
47	Olej opałowy "Ekoterm"	1 l	1,62	1,76	1,086
48	Wynajem powierzchni w obcych budynkach	m ²	15,50	15,26	0,985
49	Oplaty targowiskowe związane ze sprzedażą ziemniaków	1 dzień	11,36	11,53	1,015

⁵ Według niepublikowanych danych GUS.

⁶ Ubezpieczenie od gradu, przymrozków, powodzi lub huraganu.

Tabela 2

Wskaźniki zmian cen towarów, tj. składników kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej w warunkach I-VII 2004 roku w relacji do 2003 roku ⁷

Lp.	Wyszczególnienie	Jednostka miary	Cena		Wskaźniki zmian cen I-VII 2004 / 2003
			2003	I-VII 2004	
1	2	3	4	5	6
KOSZT ZWIERZĄT ZAKUPYWANYCH W CELU WYMIANY STADA					
1	Prosięta	1 szt.	79,33	98,90 *	1,247
2	Krowy mleczne	1 szt.	1 468,00	1592,00 *	1,084
3	Jałówki 1-roczone	1 szt.	908,00	994,00 *	1,095
4	Pisklęta mięsne	1 szt.	1,49	1,54	1,034
5	Pisklęta ogólnego użytku	1 szt.	1,40	1,43	1,021
PASZE TOWAROWE					
6	Koncentrat dla tuczników	100 kg	156,55	177,82	1,136
7	Koncentrat dla warchlaków	100 kg	172,84	194,02	1,123
8	Koncentrat dla loch	100 kg	162,11	181,22	1,118
9	Koncentraty dla krów, średnio				1,145
10	Mieszanka dla loch niskoprosnych	100 kg	83,22	95,48	1,147
11	Mieszanka dla loch wysokoprosnych i karmiących	100 kg	91,36	106,32	1,164
12	Mieszanka dla prosiąt	100 kg	135,00	154,55	1,145
13	Mieszanka dla tuczników	100 kg	80,58	94,05	1,167
14	Mieszanka dla krów wysokomlecznych	100 kg	78,93	91,47	1,159
15	Mieszanka dla bydła dorosłego	100 kg	78,44	89,84	1,145
16	Mieszanka dla cieląt i jagniąt	100 kg	98,11	111,92	1,141
17	Mieszanka dla kur niosek	100 kg	99,05	113,12	1,142
18	Mieszanka dla kurcząt hodowlanych	100 kg	107,26	122,45	1,142
19	Mieszanka dla kurcząt rzeźnych	100 kg	111,26	128,07	1,151
20	Ziarna i śruty zbożowe	100 kg	45,48	54,37	1,195
21	Otręby	100 kg	42,40	51,55	1,216
22	Wysłodki Suche	100 kg	23,00	29,44	1,280
23	Inne Treściwe	100 kg	103,50	131,40	1,270
24	Pasze mineralne (Polfamix P)	100 kg	86,86	89,29	1,028
25	Mleko Pełne Własne				1,080
26	Mleko Chude	1 litr	0,15	0,17	1,133
27	Mlekozastępcze (Mlekopan)	0,25 kg	7,03	7,45	1,060

Lp.	Wyszczególnienie	Jednostka miary	Cena		Wskaźniki zmian cen I-VII 2004 / 2003
			2003	I-VII 2004	
1	2	3	4	5	6
28	Ziemniaki	100 kg	37,19	42,61	1,146
29	Siano	100 kg	23,81	26,31	1,105
30	Słoma	100 kg	13,17	15,09	1,146
	PASZE NIETOWAROWE OBCE				
31	Okopowe pastewne				1,146
32	Zielonki				1,105
33	Kiszonki				1,120
34	Wysłodki świeże	100 kg	1,00	1,28	1,280
35	Liście buraczane				1,107
	UBEZPIECZENIE PRODUKCJI ZWIERZĘCEJ				
36	Roczna stopa % ubezpieczenia 1 krowy ⁸		102,17	101,00	0,989
37	Roczna stopa % ubezpieczenia 1 tucznika ⁸		0,25	0,25	1,000
38	Roczna stopa % ubezpieczenia 1 sztuki bydła opasowego ⁸		0,17	0,17	1,000
39	Usługi weterynaryjne		21,87	22,61	1,034
40	Zrobienie zastrzyku bydłu (bez wartości leku)		3,22	3,20	0,994
41	Badanie kliniczne krowy		18,56	19,41	1,046
42	Krycie krów		39,50	41,40	1,048

Składniki kosztów, które mogą oddziaływać na poziom kosztów specjalistycznych produkcji zwierzęcej

43	Energia elektryczna	100 kWh	40,13	40,90	1,019
44	Koks	1 t	547,62	699,32	1,277
45	Benzyna uniwersalna U-95	1 l	3,37	3,71	1,101
46	Benzyna bezołowiowa 95-oktanowa	1 l	3,37	3,71	1,101
47	Olej napędowy, letni	1 l	2,83	3,13	1,106
48	Olej napędowy, zimowy	1 l	2,89	2,96	1,024
49	Olej napędowy, przejściowy	1 l	2,92	3,08	1,055
50	Olej opałowy "Ekoterm"	1 l	1,62	1,76	1,086
51	Wynajem powierzchni w obcych budynkach	m ²	15,50	15,26	0,985
52	Oplaty targowiskowe związane ze sprzedażą zwierząt	1 dzień	11,36	11,53	1,015

* Średnia cena w obrocie targowiskowym w okresie I-X 2004.

⁷ Według niepublikowanych danych GUS.

⁸ Ubezpieczenie od padnięcia lub dobiecia z konieczności.

Tabela 3

Wskaźniki zmian cen wybranych produktów rolnych w 2004 roku w relacji do 2003 roku

Lp.	Wyszczególnienie	Jednostka miary	Cena		Wskaźniki zmian cen 2004 / 2003
			2003	2004	
1	2	3	4	5	6
1	Pszenica ⁹	1 dt	45,51	47,00	1,033
2	Żyto ⁹	1 dt	35,35	34,50	0,976
3	Jęczmień ¹⁰	1 dt	47,21	52,53	1,113
4	Rzepak ⁹	1 dt	101,66	88,00	0,866
5	Ziemniaki ¹¹	1 dt	24,56	24,87	1,013
6	Buraki cukrowe ⁹	1 dt	12,42	19,59	1,577
7	Mleko ¹¹	1 litr	0,72	0,85	1,182
8	Żywiec wołowy ¹¹	1 kg	2,50	3,24	1,296
9	Żywiec wieprzowy ¹¹	1 kg	3,19	4,05	1,270

⁹ W 2003 r. średnia cena skupu wg GUS, w 2004 r. szacowana średnia cena sprzedaży wg opinii ekspertów z IERiGŻ.

¹⁰ Ceny w obrocie targowiskowym, średnia z 2003 r. i średnia w okresie I-X 2004 r.; wg danych GUS.

¹¹ Ceny w skupie, średnia z 2003 r. i średnia w okresie I-X 2004 r.; wg danych GUS.